Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 1 СЕНТЯБРЬ, 1988 ШУ. ★ № 105 (7608). ★ Мах 3 кеп.

НИКЪ БЕШ Я ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЭКИПАЖ

ТАСС хоам

1988 шера 29 августа московски ханах 8 сахьати 23 минути яьлча Советски Союзе урагIдахийтар «Союз ТМ-6» яха космически кема.

Кема лехкаш я дунен халкъашта юкъера экипаж: командир шозза Советски Союза Турпал СССР летчик-космонавт Владимир Ляхов, лор — тохкамхо Валерий Поляков, космонавт — тохкамхо Афганистана Республика гражданин Абдул Ахад Моманд.

Полета программагIа «Союз ТМ-6» яха кема «Мир» яхача лехкаш йолча комплексах дIахотта а 1987 шера 21 декабре денз Лаьттана юхерча орбита тIа болх беш болча Владимир Титовцеи Муса Манаровцеи цхьана цун борта тIа Iилман тохкамаши эксперименташи е а лерхI.

Советско-афгански космически полет кхоачашъеш я Советски Социалистически Республикай Союзеи Афганистана Республикан правительстваша юкъе хиннача бартагIа.

Телеметрически информаце даннеегIа «Союз ТМ-6» яхача кема бортовой системаш лерттIа болх беш я.

Космонавташ Ляхов, Поляков, Моманд могаш-маьрша ба.

Яхъа дневник

◆

ЛаьрхIар кхоачашду

— ЦIаккха ца хиннача бесса дика лел укх аьхки тха совхоза хьайбаш леладерий гIулакхаш, — аьлар Малгобекски района «Алханчуртский» совхоза парткома секретара Точиев Мухьмада. — ХьагучогIа, уж талхаргдац хьатIадоагIача Iай а. ХIанзле а аргIаш а даь дIаоттаьй 2300 тонн йол, 2400 тонн ча, кIоагашка еллай 3800 тонн силос, болаш ба ма эшша фуъ. Юртбоахама продукци йоаккхача районерча боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье чакхдаьннача ах шера итогегIа хьалхара моттиг яьккхай тха коллективо.

М. Точиева ма яххара, гIадвугаш да моттигерча хьайбаш леладерий толамаш. План 115 тонн йолаш, хIанзле цар паччахьалкхенга дехкад 252 тонн дулх. ХIаьта шурах йола дIабахача ворхI бетта план 112 процент кхоачашъяьй. ГIулакхаш хIанз санна дIадолхе, дулхах йола шера план сентябрь болалуш, шурех яр Сийлахь - боккхача Октябра цIей хьатIакхоачача деношка кхоачашъе лерхIаш ба совхоза къахьегамхой. Из дара ерригa таронаш йолаш а я.

Къаьстта хьинаре къахьегаш хьабоагIа укх шера дояркаш Т. Албакова, М. Гачаева, бежа Iуй М. Бекботов, Г. Гачаев, кхыбараш. Шоай планаши шу долалуш тIанийца социалистически декхараши дикка тIеххкоачашду цар.

●

Деша дай бац

Сунженски района цхьадолча боахамашка Iалаьмате эсала лел доакъар Iалашдара гIулакхаш. Йокъал лаьттача соахка хиннараш а дицдеш да уж. Масала, август бекъалуча деношка хьайбай хIара условни керта укхаза кийчъяь хиннар юккъера лаьрхIача ворхI гаргга доакъара единица мара яцар. Цхьадолча боахамашка кхы а вогIа хьал дар. ЦIеча Эскара цIерагIча колхозе — 3,7, Кирова цIерагIча колхозе — 4,9, «Серноводский» совхозе — 4,1 доакъар единица мара кийчъе аьттув баьннабацар. Цхьабакъда, «чемпиона» цIи яьккхар 1,9 доакъара единица мара Iалаш ца яьча Орджоникидзе цIерагIча колхозо.

Да веларгволаш дац кийчдаь цхьадола доакъар а. Масала, XIX партсъезда цIерагIча колхозе телхай 63 тонн йол, Ленина цIерагIча колхозе — 60 тонн, «Путь к коммунизму» яхача колхозе — 64 тонн. Ерригача районе 1119 тонн йол, 3350 тонн силос, 829 тонн сенаж, 141 тонн баьца хьоар кхоалагIча классагIа мара дIалархIа йиш йолаш дац.

Районерча колхозаштеи совхозаштеи хьалхашка латта декхар — укх шера хьайбай хIара условни керта 20,2 доакъара единица Iалашъяр. ХIанз санна мара гIулакх дIа ца доде, Iай кертах каетта езаргьяц-те моттигерча боахамий кулгалхой, специалистий, хьайбаш леладерий?

Грозненски района ЦхьоалагIча мая цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша

доахача толамашта юкъе доккха дакъа да доярка Хадизова Тонтай. Дукха ха я цо цу боахама шурий ферме доярка йолаш къахьега. Юххьанца болх бе дIайолаеннача хана хала дар Тонтайна цу балхага яла: Iуйрийна диъ сахьат даьлча денз сайрийна 10 сахьат даллалца йолча хана когаш тIа ура хила езар. Детта доахан кхабара а божа беттара а режим ший тайпарен телхае йиш йоацаши я.

Бакъда новкъарленаш нийсъеннаяр, аьнна, бIукъожабергболаши, болх хала бар, аьнна, юхаяргйолаши яцар Хадизова Тонта. Ха дIа ме йода хьаIовра балха опыт, ше беттача хIара Iатта оамал дикагIа йовзар, кхетадора царех хIаранеца човхам а хьоасталга а малагIча боараме хила деза. Нахаца санна къамаьл ду цо царца. Шоашта деча Iуналга хьежжа совдоалар хьайбашкара маша а.

ЦхьайтталагIча а укх пятилетка а цхьа шу дIадахийтадац Тонтас хIара кхоабача Iаттагара кхо эзар килограммал кIезигагIа шура яьккха, планагIа 2500 килограмм мара йоацача.

XIX Ерригсоюзни партийни конференце сийна яьржача яхье а хьалхарча мугIаре яр Тонта. ХIанз из болх беш я хьатIахулача бетта тIеххьарча деной чотагIа.

СУРТА ТIА: Т. Хадизова.

Л. АБДУРЗАКОВА сурт.

КХАШКА—ГУЙРЕ

КХОАНЕ ЙИЦ А ЦА ЙОЛИЙТАШ

Укх тIеххьарча цхьан-шин шера дикка айденнад Назрановски района «Маяк» яхача совхоза гIулакх. Перестройка йолаелча хьане харша яла йолаелар из. Дика чакхдаьккхар укхазарча хьайбаша дIадаха Iа а. Кхоачашйир Iаьдала шура, дулх дIалу планаш.

Деррига а из беркат лаьттагара доалаш да. Цо луча хьувкъамга хьежжа хул кхы мел дола гIулакхаш а. Укх шера дий-хьогI СурхотIара лаьтташ ниттa беркате? Цу хьакъехьа къамаьл хилар са совхоза керттерча агрономаца Дзауров Башираца.

— Да, — аьлар цо, са хаттара жоп луш. — Тхона тхоашта а хийтгадацар тхоай лаьтташа сел беркате хьувкъам лургба аьнна, хIана аьлча, лакхача гувнаш тIа дадарца оаха царех дIа мел техача удобреней хьоанал ца хаддаш делхача догIаша дIаккухьар. Цудухьа пхорагIа оахам а деш, дIаювра оаха культураш, цудухьа кхы Iаяха дукха зе хиланзар кхашта.

— Иоачаша, мхаша къаьстта доккха зе дир кхыча боахамашка ка болча ялата. Шо а кIалхардаьнна хургдац-кх цу халонна?

— Даланзар. Тхона а хилар зе. ХIаьта а ахархой сов маькара хиларах ялат кIалхардаккха а Iаьдала планагIа доагIаш дола 1500 центнер из дIадала а вIаштIехьдаьлар тха. ХIара гектара тIа 20 центнер хулаш кIа чуийцар оаха (план — 19). ЦIаккха а ца хиннача тайпара хьинар айдаь, шоаш кхебаьча хьувкъамах дог лазаш, кхом хеташ къахьийгар из чуэцача дуккхача тха механизатораша. Царна юкъе белгалваьннача шинне цIи ца яьккхача Iелац со. Уж ба комбайнераш Дакиев Iийсаи Албогачиев Тухани. Шоаш лакхача овсаре къахьегарал совгIа, кхыбараш шоашта тIехьа а боахаш. шоаш мо мара царга са ца лоIийташ берригача кIи-марсах чакхваьлар уж шиъ.

— Фу кийчо ю оаш гуйран дIаде дезача ка болча ялата?

— Укх гурахьа 400 гектар хулача лаьтта ялат дIаде дезаш да тхо планагIа. Из деррига а, цамцадаккха мара ца дезаш, аьха даьннад. Хьинаре къахьийгар кагийча наха механизатораша Нальгиев Башира, Албогачиев Iаддарахьмана, кхычар. Оахам дика дора цар, хIаьта нормаш дикка тIеххкоачаш а йора. Масала, Евлоев Мухьжара ший Т-150 яхача трактораца хIара денна 8 — 10 гектар лаьтта оахар, план 6 йолча.

ХIанз дисковани еш а макхаш доахаш а фу дIаде уж кхаш кийчдеш да тхо. ХIаьта оахама кIала нормагIа йоаггIача тайпара удобренеш а хьаьрцай оаха. ДIадув фу а хьалхарча классах да. Кийча я сеялкаш а из кампани дIаяхьа еза нах а. Подрядни хьисапе къахьегарда цар.

— Доакъар а ялат мо лоархIаш ма дий. Миштад укх шерара хьувкъамаш?

— Доакъарга диллача а ер шу геттара дика хиннад тха совхозе. ХIанз доакъар Iалашду кампани юкъе мара къаьчаеце а тхоай хьайбашта Iана кхоачам хиллал доакъар Iалашдаьд оаха. АргIашка латт 400 тонн совгIа йол, иззал ча Ханнахьа чуеллай сенаж. ХIанз чуийнна силоса хьажкIаш хьокхаш да тхо. ХIанзлехьа а чуеллай 4900 тонн. Планал дуккха совгIа я из. ХIаьта а тхога таро я из 6000 тоннага дIакхачийта.

Доакъар Iалашдара гIулакх во лелац тха, оаха цу гIулакха лаьрхIа подрядни хьисапе болх беш йола бригада вIашагIйолларах. Бригадир ше — Аушев Уматгири а ва дика организатор, аьлар, агронома юххера ший къамаьл чакдIалаш.

Иштта, хьатIадоагIача шера хургбола хьувкъам дага а боаллаш, къахьегаш ба шоай кхашка СурхотIара нах.

Интервью дIаязъяьр М. КАРАЕВ.

ЯЛАТА ХЬУРМАТ ДЕ

Нувхаш дIачукхувсаш яьшкаш латт квартирашка бахача наьха коа. Дуккхаза хезадар сона цу яьшкашка маьлхаш дIачутувс. яхаш. Из бакъдий хьежар со. Сай бIаргашта бIарга дайна децаре теша хала дар. Нувхаш, бIеха мел йола хIамаш чутувсача яьшка чу, варъенна, сийнъенна маькха буханкаш ядар. Дукха ха йоацаш лоа мо кIай хинна маькх яр из. Цецъяьккхар со сайна бIаргадайначо. Унзаръяьккхар.

Теша магац, теша хала да, сел къиза, сел хьурмат доацаш хIана-д адам? Дог лаза даллал. бIаргех хий даллал къиза ма йий из, цу ялатийца лелаер. Бехк баккха, эхь хета дезац ялата хьурмат де ца ховча наьха. ХIаравар днйша, хьаькъал долаш ма вий. ТIаккха ялата хам бе хIана хац? Кер чу бала къувлаш. моцал Iувшаш, мел байнарий къа ма хилда вайна. ТIоадал, шелал ловш, сецца гIетташ, вайна ялат ца эшийташ балхах доахк ахархочуна кулгаш. Цар сий де ховш хIана дац вай? Дицдалийта йиш яц ялата хала наькъаш. уйла ел, ва нах, уйла йича ховргда шоана, мишта хала хиннад цу ялата наькъаш. Лира къовсам лоаттабе беза, ялата хьурмат де вай. ва нах!

М. БУЗУРКИЕВА.

Ши план е дага ба

Хаоттама атта доацача укх шера деррига шоай хьинар духьалъоттадир Малгобекски района «Кавказ» яхача совхоза ялатеи доакъареи кхаш леладараша. Цар хьийга къа эрна дайнадац. Масала, план 19,5 центнер йолаш, хIара гектара тIара 30,2 центнер кIа чуийцад цар.

— Мукх 30,4, кен 20,5 центнер баьлар хIара гектара тIара, — яхаш хоам бу совхоза директора М. Султыгова. — ХIанз чуийца ялат паччахьалкхенга дIачулуш да тхо. Шеко яц планах а шу долалаш тIанийцача социалистически декхарех а тхо лоархIадергхилара.

Дика дешаш ала деза доакъар кийчдерех а. Дукха дац республике йол Iалашъеча планаш тIеххкоачашъе аьттув баьнна боахамаш. ЛийрхIар 1400 тонн йолаш, 1800 тонн йол кийчъяьй укхаза. Шу чакхдалалехьа цун боарам 2500 тоннага дIакхоачабе дага а ба уж. Силос кIоаг чу йоллача а ши план е мегаш я укхаза.

—Дика дIахьош да сенажи чаи Iалашделга, — йоах директора. — Фуъ а болаш ба хьайбашта ма эшша.

Хьинаре къахьегаш хьабоагIа И. Герасименко, В. Филимонов, И. Халин керте латтача доакъар кийчдеча бригадай механизатораш. Ди тIехьа дикагIа хул цар гIулакхаш, лакхагIа хул хьокхамаш. Цудухьа аьттув баьннаб совхозе хIанзле а хIара бежанна 23,2 центнер доакъара единица Iалашъе.

М. МУРАТОВ.

ХЬАЛ ТОАЛУШ ЛАТТ

Грозненски района «Молочный № 1» совхозо, шура яккхарах йола ах шера план кхоачашйинзар. Дукха бахьанаш дар цун. Аьхки шура яккхара гIулакх кIезиг-дукха тоаденнад. ВорхI бетта план кхоачашъяьй укхаза. ХIаьта бархI бетта планагIа 266 тонн шура яккха езача, хIанзле 300 тонн шура яьккхай.

Боахаме дикагIа толамаш доахаш я йиълагIча бригада коллектив. Шоай хьинар кхо ца деш къахьег дояркаша Магомадова Ийзана, Дудурханова Яхас, кхычар.

М. АХИЛЬГОВ.

ЛЯХОВ
Владимир Афанасьевич

Шозза Советски Союза Турпал СССР летчик-космонавт Ляхов Владимир Афанасьевич ваьв 1941 шера 20 июле Ворошиловградски области городе Антраците.

Советски Союза Турпала С. И. Грицевца цIерагIара летчикий Харьковски лакхера тIема авиационни училише 1964 шера чакхъяьккхачул тIехьагIа ТIема-Фецарча Низашка гIулакх деш хилар. «I класса тIема летчик», «3 класса летчик-испытатель» яха квалификацеш йолаш ва.

В. А. Ляхов 1963 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член ва.

1967 шера дIаязваьв Владимир Афанасьевич космонавтий отрядаца.

1975 шера космонавташ кийчбеча Центре болх беш воллаше а В. А. Ляхова йистеяьккхай Ю. А. Гагарина цIерагIа ТIема-Фецара академи.

Владимир Афанасьевич шозза кемаца космосе ваха хиннав: юххьанца 175 дии бийсеи йоаккхаш 1979 шера «Союз-32» яхача кема тIеи «Салют-6» яхача орбитальни станце тIеи, шозалагIа 150 дии бийсеи йоаккхаш 1983 шера «Союз Т-9» яхача кема тIеи «Салют-7» яхача орбитальни станце тIеи. Цунна еннай «2 класса космонавт» яха квалификаци.

ПОЛЯКОВ
Валерий Владимирович

Валерий Владимирович Поляков ваьв 1942 шера 27 апреле Туле.

1965 шера цо йистеяьккхай Ленина ордена И. М. Сеченова цIерагIа 1 Московски медицински институт. Цул тIехьагIа болх беш хиннав тайп-тайпарча Iилман - технически институташкеи организацешкеи. Космически медицина дика йовзаш а эрудированни а ше хиларах тарра вовзийтав. Цкъа дакъа лаьца Iийнавац лехкаш дола «Союз» яха космически кемаши «Салют» яха орбитальни станцеши медицински Iалашъеча юкъе. Из медицински Iилмай кандидат ва.

В. В. Поляков 1970 шера денз Советски Союза Коммунистически парте член ва.

1971 шера денз В. В. Полякова болх бу СССР Минздрава медико - биологически проблемай Институте.

1972 шера космически полеташка кийчвала волавеннав Валерий Владимирович «Союз ТМ» яхача кема тIеи «Мир» яхача орбитальни станце тIеи лор-тохкамхо волаш космосе вахара йизза курс чакхъяьккха ваьннав.

Абдул Ахад МОМАНД

Афганистана Республика гражданин Абдул Ахад Моманд ваьв 1959 шера 1 январе, Газни провинце Шангарски района Сарда яхача поселке. Къамах пуштун ва.

1976 шера школа йистеяьккхачул тIехьагIа Кабульски политехнически институте деша вахав.

Абдул Ахад Моманд 1977 шера денз Афганистана Халкъа - демократически парте член ва.

1978 шера эскаре гIулакх де хьийха а тIема образовани йолаш хилийтара Советски Союзе вайта а хиннав. Летчикий тIема училище йистеяьккхачул тIехьагIа Афганистана тIема-фецарча низашка гIулакх деш хиннав.

1987 шера йистеяьккхай ТIема-Фецара академи, цул тIехьагIа летчик хилара гIулакх дIахо деш хиннав.

1988 шера феврале Ю. А. Гагарина цIерагIча космонавташ кийчбеча Центре тренировкаш е волавеннав Абдул Ахад Моманд «Союз ТМ» яхача кема тIеи «Мир» яхача орбитальни комплекса тIеи цхьана еча советско-афгански полета.

НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиуме

Халкъа боахаме, Iилма, культура доакъошка, халкъа образоване, унахцIено лораеча, паччахьалкхен учреждешка, общественни организацешка дог цIена дуккхача шерашка къахьегарах 1988 шера 29 августе арадаьннача УказагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа Нохч - ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо «Къахьегама ветеран» яха медаль еннай республика дуккхача болхлоштеи гIулакхерча нахаи, царех: Ачхой-Мартановски районе—8, Грозненски—103, Гудермесски — 19, Надтеречни — 133, Назрановски — 15, Советски — 16, Шалински — 122, Шелковски — 35, Октябрьски районе 46 сага а луш.

1988 шера 29 августе арадаьннача УказагIа СССР Лакхехьарча Совета Президиума цIерагIа Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо дукха бераш даьча а хьалкхедаьча а ноашта еннай «Материнская слава» яха орденаши «Медаль материнства» яха медалаши, царех: Ведснски районе—16, Грозненски — 31, Малгобекски — 43, Надтеречни — 15, Наурски — 20, Ножай-Юртовски — 27, Сунженски — 9, Урус-Мартановски — 44, Шалински — 87, Шелковски — 10, Октябрьски — 36, Ленински — 27, Старопромысловски районе — 5.

РЕЙД ●

КООПЕРАТИВАШ ЕЦАРЕ...

Нагахьа санна шоай районе кхедеча баьцадаарех тийша бисабаларе даьсса дусургдар наьсархоша нарсаш, помидораш, кхыйола хIама яша йолла кийчдаь педаш, банкаш. Райпора укх тайпара справка елар тхона: районерча совхозашта юкъе «Назрановский» цхьа совхоз мара яц баьцадаараш кхедеш. ХIаьта цу совхозе бригадашта юкъе а цаI мара яц уж леладеш а кхедеш а. Цунца договор яь хиннай райпос. Цу договорах из декхарийла яр заготконторе 90 тонн нарсаш дIачуяла. Ахка чакхдаьннад. ДIачу вIалла енцаяц. Иштта цо дIачуяла езаш яр 180 тонн помидораш. Цхьа помидор еннаяц. Договора кхы мел йолча пункташка а латт цу тайпара нулеш.

Вешта уж-м укх шера юххьанца оттаеш а яц. ХIара шера хул совхозаштеи райпо заготконтораи юкъе из киловзал. ТIаккха сендухьа увттаю райпорча заготконтора болхлоша уж договораш, сендухьа язду цар тIа совхозий кулгалхоша кулгаш, хIана увттаю герга печаташ?

— О-О, — аьлар цхьан заготовитела, — уж каьхаташ децаре-м тхона дукха зе ма хургдарий.

— Фу пайда бу шоана цу каьхаташа? — хьаьттар оаха.

— ГIод хьатекхийт-кх совхозашка. — Цу гIода чотах оаха тхоай транспорт дIа-хьа а хехкаш гаьннара хьатIа а кхухьаш дохк нахага баьцадаараш.

— ТIаккха уж баьцадаараш ца кхедарах шозза зе хул-кх совхозий боахамашта? Цкъа-дале, царех хьахургбола пайда а бов цар; шозалагIдале, гIод а текх цар...

— Текх.

— ТIаккха вIалла уж договораш а ца оттаеш уж сайцача? ТIаккха йиш хургйий шуга ишта а яьсса йолча цар кассашкара уж сомаш дIакхахьа?

— Договораш ца оттайича Iе йиш йий цар? Баьцадаараш кхеде аьнна увттаю планаш мича хьоргья цар? Лакхехьа ма увттайой уж. ТIаккха цу «лакхенна» дукхьала вала низ бий, масала, совхоза агронома? Бац, — аьлар заготовитела.

Нагахьа санна гIодах текха ахча ший кисара текха дезаре сагота хургвар договора тIа кулг яздаьр.

Цудухьа леладу совхозашка из гIулакх бе-башха доацаш. Кхыметтел хIанз, хийцца арендни подряда наькъ тIа из даккха йиш йолча хана а хьоаеш яц РАПО кабинеташка баьцадаарий кхел.

ХIаьта а нах-м бисац из «шоллагIдола дулх» шоашта Iалаш ца деш. Вай аьннача тайпара, райповцаша, хIаьта кооперативахоша миччахьа дIа-хьа а бахе хьатIадахь из. Укхазарча баьцадаарий ларекашка укх деношка шоана гургья Моздокера харбаз, Краснодарера, Ставрополера Iажаш, Азербайджанера кхораш, ГуржегIара комсаш, Астраханера кабуц, кхыдола гаьнара дена баьцадаараш а сом а. Ахча мара хIама эшац.

— Тхона-м, бакъдар аьлча, къа а хет кхозза-диазза дукхагIа царех мах телача ийдерхоех, — аьлар райпо коопторга директора Р. Кантышева. — ХIаьта а фу дергда оаха, наькъо, транспорто из мах тхогара дIабоаккхаш хилча?..

Бакъ йоах. Кхычахьара из мухь хьатIа мел бахьача наха. Iаьдала хула зе, хало юхера а ийдерхой «качйода». Цудухьа бакъахьа хетар, шоай болхлошта тоъала мукъа совхозаша уж баьцадаараш кхедоре. Кхачан программа керттера декхар а ма дий из.

ХIама дацар, райповцаша боаккхар миссел мара кхыбараш царех мах ца боаккхаш Iаре. «Кооперативанаькъан» кхы а «безагIа» ба. ХIаьта царел а тIех бала гIерташ рынкера базархой а ба. Иоаккхаш-йоаккхаш хьайоаккхаш латт цар райповцашкара инициатива. Цудухьа райпо ларекаш дукхагIа йолча хана яьсса юс баьца даараштa эггара паргIатагI долча укх деношка. БIаьсти яьлча денз дерригаш а 70—80 тонн хиллал мара баьцадаараш дехкадац райпо системе гIолла. ТIаккха мел кхоач уж районе бахача 80 эзар гаргга хулача нахах хIара сага лаьрхIача?

Лакхехьа вай аьлар, совхозех тийша нах бисабаларе, аьнна. Иштта баьцадаараш ца тоъаш бусаргбар уж, райпо-х тийша бисача а.

Лоацца аьлча, маьха «безагIа» бале а кооператораш чIоагIа эшаш хиннаб. «Маьха-м нах юхаозалургбац, кхы шоай де хIама ца хилча». ЧIоагIа нийса аьлар из цхьан кооператора ше оалий а ца ховш. Да а дац наьха-м де хIама, шоашкара дIабехха мах дIа а бенна хIама хьа ца ийцача.

ХIаьта а цхьан юкъа боарам боацаш айденна хинна маьхаш хIанз лохлуш доагIа. Кооперативаштеи базархоштеи юкъеяьнна конкуренци хьалхарбарашкахьа озабезам-бе йолаеннай. Кооператораша шоашкахьа дукхагIа дIаувз ийдархой, мах чухьнахьа а боахаш. Мишта вIаштIехьдоал цар из? Базархоша санна херже мара помидор, харбаз, хох, саьмарсакх кхыйола хIама прилавка тIа яккхац кооператораша, хIаьта цар боаккхачул кIезигагIа мах а боаккх. Масала, нагахьа санна базархочо ший къоарзача харбаза килограммах 60 кепиг доаккхе, кооператоро цу моча харбаза килограммах 50, е 40 кепиг мара даккхац. Базархочо а цунна бIара а хьеже, тIерабоаккх мах, ийдархой шийгахьа дIатIаозар духьа.

— ХIанз мо ер конкуренци дIахойоде, укх рынке де хIама хургдац базархошта, — аьлар укхазарча «Заря» яхача кооператива заведующе М. Бузуртанова.

Лоацца аьлча, базархой тIехьашкабоалаш боагIа, кооператорашта раьза боацаш оагIора уж хьеже а. Церагашца загал боаккха хьал тIакхьачад царна. Каст-кастагIа хьаелл районе керда кооперативаш, керда тикаш. Дукха ха йоаццаш Сунженски районерча «Сунжа» яхача объединене а хьайийллай баьцадаарий керда тика. Кхыча районашкара я Назране цу тайпара мах бу кооперативаш. ХIара бетта шерлуш, низболаш латтача коопераце болама юкъе укхаза дакъа ца лоацаш боахам бац, Наьсарера совхозаш мара..

Юххера цIаьхка а ала лов: маьха деза дале а, шортта хьахаржа баьцадаараш да укхаза рынке а тикашка а. Цудухьа, хьалха санна, лакхехьарча органашка жалобаш ахац ийдархошкара: ер тоъац, из дац хьаэца, яхаш.

ХIаьта а нийсагIа хетар тхона баьцадаарий хьакъехьа йола кхачан программа кхоачашъеш — моттигерча ресурсех районе дукхагIа пайда эцаре.

Рейдови бригада:

А. ТУМГАЕВ, «Заря» яхача кооператива болхло.

Ю. ЦОЛОЕВ, тха штате воаца корр.

М. ЗАНГИЕВ, тха собкор.

ПАРТОРГАНИЗАЦЕШКА—ОТЧЕТАШИ ХОРЖАМАШИ

Дийцар корта болаш дар

«Лермонтовский» совхоз Ачхой - Мартановски районе йоккхагIчарех лоархIаш я хьайбай продукци яккхаре и баьцадаараш кхедарен даькъе. ХIаьта цу боахаме доаккхача дерригача дулхахи, шурехи, ялатахи доккхагIа дакъа шоллагIча отделенега кхоач. Цудухьа тамаш елга дац цу отделене къахьегамхошта карагIдаьннач тийша болга ерригача совхоза толам а.

Бакъда, укх тIеххьарча хана боахаме цар толамех дукхагIа дувц. Укх шера, масала, шоллагIча отделене массарел а дикагIа ялата хьувкъам чубенаб совхозе гIолла дIалаьрхIача. Планах 26 центнер йолаш 36,8 центнер хIара гектара тIара. Хаоттама хьалаш ма хетта хиннадоацалга теркал дича из дика толам ба. Йоачаш дукха латтарах ший тайпара пайда а баьннаб кхаш леладерашта. ЧIоагIа дика хиннай шекара свекла, хьажкIаш. Хоалуш ка яьннай хьайбаш леладерий а. Массехк шера хIанз мара бокъалгахьа даьнадац шурий комплекса гIулакхаш. Цудухьа цун коллективо толаме кхоачашъяьй бархI бетта план. Расчеташа хьагойтачох ханал хьалха паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачашъе таро я хьайбаш леладерий.

Царех а кхыча фактех а дувцар шоллагIча отделене коммунисташа шоай отчетно-хоржама собране. Цига доклад йир цехови парторганизаце секретара С. Абаева. Цо дийцар хьайбай продукци йоаккхилга лакхде, юртбоахама культурай хьувкъам айбе мишта вIаштIехьдаьлар.

Ер шу доладелча гIоне района кхыдола боахамаш а санна хозрасчета хьалашка къахьегам вIаштIехьбаьккха болх беш я совхоз. Отделене болхлойн специалисташи дукхагIа теркам тIаахийта баьлар къахьегама эффективность лакхъергйола наькъаш, таронаш лахара, цунца цхьана продукцега дIадодар лох а деш.

Уж дешаш дар партийни бюро заседанешкеи собранешкеи къестадеш хиннараш. Духхьал къамаьл дувцарах гIулакх чакхдаргдоацилга дика кхетадора коммунисташа. С. Абаева ший доклада тIа белгалдаьккхача тайпара дезалеи арендни подряд юкъейоалаярах доккха беркат даьлар. Юххьанца цу гIулакха тIа цхьацца халонаш нийсъяннаяле а. Договорни хьисапе доакъара культураш кхеелга, хьайбаш леладелга дIа тIа нийца нах шекбувлаш моттигаш а хилар: кхоачашдергдий - теш совхозо договора и тIа аьннар, Iехабергбий-хьогI тIеххьара расчет еча хана?

Цу даькъе дукха къахьега дийзар отделене специалистий нах дIакхетабеш, кердадар мел толашагIа да дIахойташ. Юстара латтанзар отделене коммунисташ. Цар вIаштIехьдаьлар нах тешабе. Цунца цхьана йоакхо йир яхьа условеш кхоачашъергйола гIулакхаш вIаштIехьдахара а.

Хьалхарча бетташка денз хоаделар керда форма дукхагIа пайда луш йолга. Иштта, нагахьа санна шу доладуш отделене хьайбаш леладераш план кхоачашъяра тIехьабусаш хиннабале, шу юкъе кхоачача хана тIехьадусалга дIадаккха таро хилар. ЛаьрхIачул дукхагIа дозал тIакхийтар хьайбашта, шура йохкара план 120 процент кхоачашйир.

Собране къамаьл деш шурий комплекса начальника. З. Дрезова белгалдаьккхар паччахьалкхенга шура йохкара шера план шоаш Октябра 71 шу дузача цIейга кхоачашъергья, аьнна. ХьалхагIа цу тайпара къамаьл доккхала деш лоархIаргдар. Цхьабакъда, хIанз коммунисташа дика кхетадора из даьсса хабар доацалга. БIаргашта гуш лакхлуш латт шура йоаккхалга, хьайбашта дозал тIакхетилга. Иштта, МоиговгIар дезала звенос леладеча хьайбашта ден-буси 600—650 грамм дулх тIакхет. ХIаьта планах 400 грамм мара яц. Цу тайпара тешшаме дозал тIакхет ИналовгIар дезала звенос кхоабача хьайбашта а. Соахка укх ханаца нийсдача шура йоаккхалга шозза лакхденнад. Тахан хIара беттача Iаттагара юкъера лаьрхIача 10 килограмм шура йоаккх. Хьалаха укхаза вIалла а ца хинна хIама да из.

Хьайбаш леладеча доаха толамаш дукхагIча даькъе доакъар кийчдара лаьрххIа, подрядни хьисапе болх бергбола дезала звено вIашагIйоллярах латт. Къайле йолаш хIама мичад хьалха мел хинна халонаш доакъар кIезига хиларах нийслуш хилар. Кийчдеш хинна доакъар Iа юкъе кхачалехьа кхоачалуш моттигаш хулар. БIаьстан даьгIенашка арадаьха хьайбаш гIоарал дайна, халла мара дIа ца делалуш хулар. Цудухьа диззача аькхи уж юха меттадоаладара шоай беррига а низ тIаухийтар хьайбаш леладераша, дояркаша.

ХIанз кхыча тайпара да. БIаьсти дIайолалушше а комплексера хьайбаш мел эшача доакъарца Iалашду. ГIулакх сенах латт аьлча, доакъар кийчдеча дезала звено вIашагIъеллар. ТутханоыгIар ворхI дезалхо ва цунна чувоагIаш. Царех хIарапена дика хов трактор лалла, кхыйолча техникаца болх бе. Доакъар кийчдераш ден а бус а кхашка доахаш ба аьлча харц хургдац. Доакъара цхьа дакъа ферме хьатIакхухь, ХIаьта дукхагIа дар Iана кийчдеш да.

— Таханарча дийнахьа звено членаша кийчъяьй 2000 тонн сенаж, из планал дикка дукхагIа я, — йоахар С. Абаева. — Дикача хьале я шозлагIа дIайийна 150 гектар хьажкIаш, цкъа дIайийча дуккхаза тIаювла баьцаш а дика хиннай. Цу гIулакхаша къаьгга тешал ду Iай шортта доакъар хургхилара...

Собране мел хинна къамаьл духхьал толамех хинна Iацар. Доклада тIа а пренешка, къамаьл даьраша дувцар хьалхашка латтача декхарех, балха тIа нийслуча кхоачамбоацарех, пайда ца эцача таронех. ЦIенхашта критика йир цеховой парторганизаце бюрона. Дукха а дешаш къестадеча мелал гойт бюрос, йоахар коммунисташа.

ХIанзчул диъ шу хьалха № 2 йола тракторно - кхаш леладу бригада лаьттача моттиге хьалъе йолаяьяр хьажкIаш цIенъергйолеи чакхйоахаргйолеи завод. Сихха шоай бригада кхыча моттиге дIаяхьа йизар механизаторий. Цу хана денз диъ шу даьннад, бакъда, кхыметтел кхоале а яьяц бригада латтача техника тоаяра, из лоаттаяра. Iай вIоахвала моттиг яц. Дукха ха йоаццаш директор хувцавеннав совхозе. Цо цхьа йоакхо е а мег. Бакъда, гIишлон материалаш тоъаш яц.

Керда партийни бюро а цун секретарь а хержар собране. Хетаргахьа белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара беррига низ тIабохийтаргба отделене коммунисташа.

Р. САРДАЛОВ,
«Знамя ленинизма» яхача Ачхой - Мартановски районни газета болхло.

ДОЬЗОЛ ДЕХЬАРА

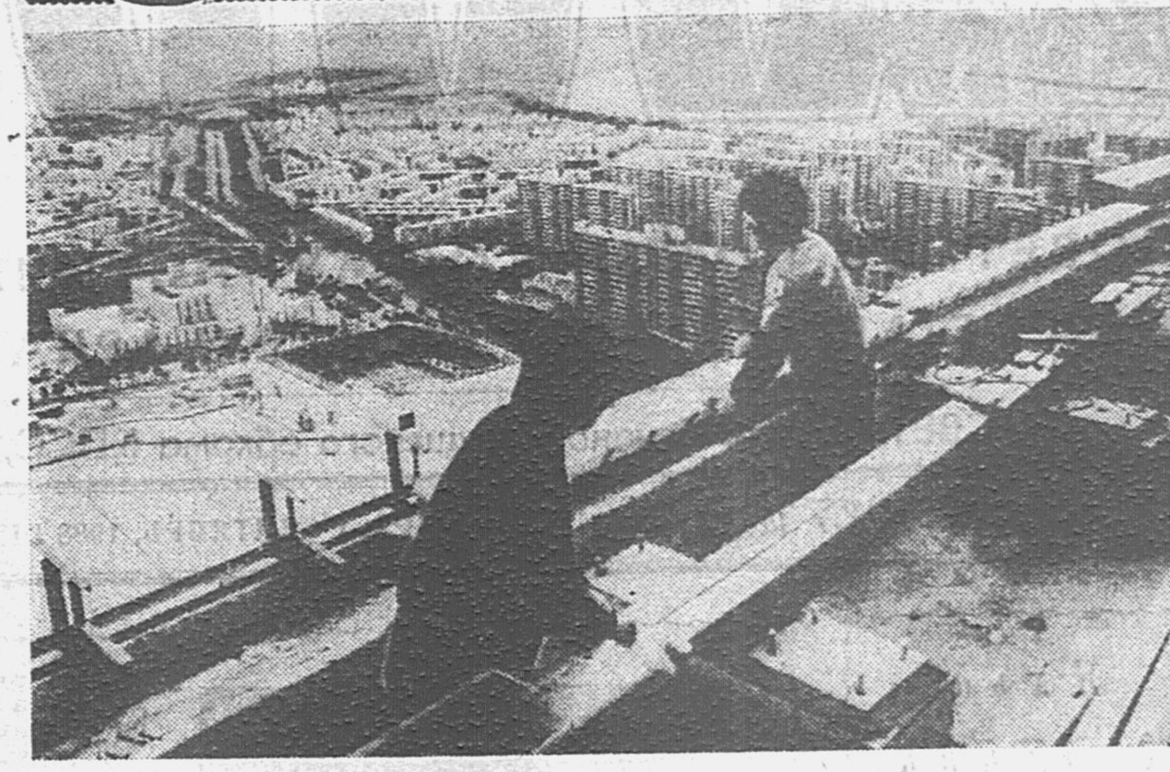

Сеуле XXIV дола олимпийски ловзараш доладала деррига а массехк кIира мара дисадац.

СУРТА ТIА: города кердача гIишлон тховна тIара хьежача гуш йола Сеул.

КИОДО—ТАСС сурт.

ГЕРЗАШ ДIАДАХАР—ХАНО ДIАДЕХАР

Варшавски Договора юкъе дакъа лоацача паччахьалкхений Политически консультативни комитета совещане оттаьча инициативашта чIоагIа теркам тIабахнийтаб Европа политическии общественнии наха.

Гой фу язду «Варшавски плана» лоархIамах лаьца Штефан Дернберга, Европе кхерамзлен тIеххьарча ГДР Комитета председатела:

— Герзаш дIадахар, — хано дIадехар Европе а дерригача дунен тIа а кхерамзлен цхьана къахьегалгеи Iалашдара керттера приоритет я. Социалистически мехкий конструктивни предложенеш хьахиннай геттара бехктокхамеча хана. Европа, хетаргахьа, хIанз тIема тIеххьарча исторе хана эггара лоархIаме дола цхьа хIама харжа дезача этта латт: тIом хьахьувш йола моттиг дIаяккха а цунга цIаккха материальнии интеллектуальнии кийчлургйоацача отта а езача е адамаш дахара хадданза кхерам тIалатташ яха езача.

ТIеххьарча кхо шу белгала да дунен халкъашта юкъерча политике позитивни толамаш даьха хиларца. Хетаргахьа, из эггара дикагIа гуш да, кхохкам лаьгIбара процесс кердача этапе яьначеи холуш беркате гIулакхаш хьахиннячеи Европе. Из иштта дар аьнна хIанз а чIоагIденна дIаэтта дац хила доагIар.

ХIанз цIаккха ца хиннача тайпара эш конструктивни переговораш, бакъда, уж яц яьй алийта. Диалог, вIаши дагабовлар — из юххера а бухсоццаш хьахулачунга кхачарга вуга средство я. Бакъда, переговораш чоалхане хургья, хIана аьлча цига дуккхача вIаши дувзаденна долча хаттарашта доагIа а тешшаме а жоп дала дезаргда. Из иштта дале а ши хIама хиланза даргдоацаш лерхI аз: переговораш яра кийча хилари дискуссешта а цхьана болх бара а эша кIийле хиларах тарра переговорий проект оттаелга а. Варшавски Договора юкъе дакъа лоацараша дIахьекхад из дара шоаш кийча болга.

Цар предложенешта юкъейода кхо компонент: кхы а лохагIча боараме герзашцара низаш цхьатарра хургдолча дахар, тIом цIаьхха хургбоацача баккхар, информаци вIаши дIа-юха ялари тIахьожам лоаттабари. Уж предложенеш кхоачашъяро хьахулийтаргъяр сихдаь герзаш хьадеш хиларо кхерам тIаоттабаь йола тIема фактор кIезигъяра эша таронаш. Из деш лоархIаме да герза керда системаш хьа ца яри долаш дола герзаш чIоагIача оагIорахьа керда ца дахари.

Европера кхерамзле чIоагIъяра лоархIаме хIама дулургдар тIатаIара герз дIадаккха йолча, кризисни ситуацеш сихха дIайовзийтареи вIаши бола тешам чIоагIбареи механизмаш хьаль йолча чIоагIъяьча кхерамзлен коридорашта.

Къоастае езаш я дукхайола проблемаш. Духхьала цудухьа аз боккха лоархIам бу керда Рейкьявик дIаяхьарахи, Европерча континентера керттера проблемаш къоастаяра Европа юкъара вIашагIкхетарахи йолча М. С. Горбачева предложеней.

(АПН).

Берлин.

ГIаьле увзарах цIаькха а

ДУВЦАР ДА «ВАШИНГТОН ПОСТ» ЯХАЧА АМЕРИКАНСКИ ГАЗЕТА ТIА АРАЯЬККХАЧА СЭЛЛИ СКВАЙЕРСА СТАТЬЯХ

США-ара хIанзара гIаьле увза нах къахета доагIаш ба. Сигадета озача хана шоашта гонахьарча наха из ца дезалга хов царна. ГIаьле озарах доалла наха новкъа долаш эггара кIезигагIадар из да. Дуккхача гIулакхерча наха болх беча помещенешка, самолетаца водаш шин сахьатал дукхагIа никъ бе ца безача, хIаьта иштта тIехь-тIехьа дукхагIйолча ресторанашкеи мотелашкеи гIаьле оза могийташ дац. Цо дукхагIа хойт гIаьле озар вене долга. Кхыметтел тIема командоване а приказ техад хIанз лаьрххIа къоастаьйча а геттара кIезигача а моттигашка мара гIаьле оза бокъо ца луш.

ГIаьле озалга кхераме долгеи общественность цунна духьал йолгеи дIадовзийташ дукха хIамаш доллаше а, 51 миллион болча американцаша гIаьле хIана йитац? Американски Iилманхоша тIеххьара даьча тохкамашка диллача из да никотинах чам болар, героини крэки санна йолча наркотикел кIезигагIа йоацаш дегIах латаш йола гIаьле озача валара оамал а. Из чIоагIдеш я Iилма тIеххьара даннеш а.

Масала, Джордтаунски университетерча медицински школерча фармаколога Кеннет Келлара хьагучаяьккхай никотина проводникаш санна йола хьаь тIехен тIара йиъ моттиг (рецептораш оалараш). ХIаьта цун коллега волча Арканзасски университетерча доктора К. Х. Гинзела даьча тохкамегIа никотин Iаткъ пехкий цхьа къаьсттача участкашта, цар шоай аргIана хьоа хьоабу дегIа мышцаш мелъергйолаш. Цу тайпара хьаотт никотин массанахьа а Iаткъаш хилара сурт: сигарета кIур чубиначул тIехьагIа итт секунд яьлча никотин пехкий цIий лелача системага кхоач, цигара сиха дIаярж из ерригача организмага.

Iилманхошта хIанз а мегадац никотин иштта массанахьа дIаяржаш а тайп-тайпара а хилар кхетаде. Цо ду цхьадола хувцамаш сиха Iаткъаш а дIаьх ца луш а да, вожаш гIаьле эзачул тIехьагIа массехк дийнахьа дIаьхлу.

Из проблема йовзара белгалонех цаI я никотин хьаь эггара лоархIаме йола химически соединенеш санна клеткашка кхоачаш хилар. Ший химически структура бахьан долаш никотин клеткай тIехен тIа рецептораща вIашагIкхеталуш а дог шердалар - вIашкатаIар нийса лоаттадеча нервни система даькъана, цIийн давленена, гормонаш хьакъостаяра влиянеш а я.

Саго хIара дийнахьа гIаьле увзаш никотин хадданза дегIага кхоачийташ хиларо клеткаша беш бола болх хувцарга боаккхаргболаш лерхI доктора Келлара. Цу тIа гIолла биологически дуккхагIа эшаш хул никотин, цо ший аргIана кхы а чIоагIъю гIаьле озара оамал. Цудухьа кхетадеш да гIаьле йита из увзарашта хала хIана да.

Никотинах чам хIана бол дикагIа кхетадара гIаьле увзараша гIаьле аттагIа ютаргйолаш новкъостал дара йола кхы а дикагIа методаш е сага унахцIенонна зе деш йола гIаьле озарах йоала продукташ хургйоацаш никотин кхоачаргйолаш дола хIама шоашта корадоагIаргхиларга дог доахаш ба Iилманхой.

Царех цаI да никотинах кхоачам хилийтара из йоалла Iувша резинка лелаяр. ШоллагIдар да из йоалла аэрозоль хьаяр. Аэрозоль никотин сага керта хьаьгеи организмагеи сигарета эзача кхоачийтачул дукха сихагIа кхоачийташ я. Организмана цо гIаьле озачул дукха кIезигагIа зе дергда. Цу тайпара, гIаьле йитараша оттабаьча боарамагIа аэрозоль лелае мегаргья, аэрозоль тIехь - тIехьа кIезигIа хилийтара наькъаца никотин ютача а боахаргба. Iилманхошеи лорашеи могаеш я аэрозоль, гIаьле йитийтарга боаккха гIа а лерхI цох.

(АПН).

Сага элементарни бокъонаш а телхаеча Пиночета хунтана духьал турпала къовсам лоаттабу Чиле халкъо.

СУРТА ТIА: Сантьяго хиннача Пиночета духьаларча манифестацеех цаI.

ТАСС фотохроника.

БРИГАДИРА ЙОАКХОНАШ

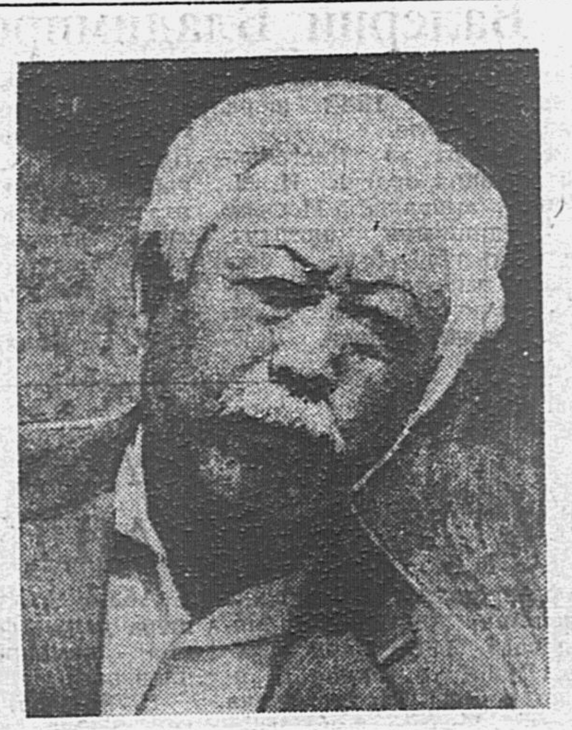

Вай мехка халача хана дIайолаелар Николая къахьегама биографи: тIемо яьчовнаш йийрзаяцар, истий моарой, ноаной къонгаш тIем тIара цIабахкарга хьежаш бар...

— Бакъда, сакъердаме а ха яр из,— дувц Николая. ТIаккха цхьа ха янначул тIехьагIа тIатехар: — Е иштта хийтта хургда, къона хиннадаь...

Цун гергача юхь тIа гIайгIане белам бижар, бIаргаш харбаза генараштa тарадийрзар. Моттар, цо хIанз «шийла 50-гIа шераш» дувцаргда аьнна. Бакъда, кхыдар аьлар цо:

— 1952 шера Хегымсук яйзар сона,— аьлар Николая сесагахьа дIа а хьежа. — Вахаро дуккхача регионашка кхийсад тхо. ХIаьта а сай даьш леладаь гIулакх диццдаьдац. Вешта ха-м хиннай аз хьажкIаш кхееш.

Тхо къамаьл дувцаш дагIаш чуваьлар цхьа зIамсаг.

— ШоллагIа насос ехай. Хохаш «боагаш» латт, — бар цун хоам.

— Махьмудаца дагавала. Со хIанз конторе гIоргва,—аьнна хьалгIеттар из.

— Звеньевой ва из. — Са воI Георгий. Ваха веза са. Хохаш бовш латт...

Ах сахьат далалехьа новкъа кхийттача машинаца вахар из.

Урус-Мартановски районе Николай Им вера диъ шу хьалха «Солнечный» совхозерча дезала подрядех шийна хезандаь. Укхаза ва сихвелар из. Шу даьлча «Труд» совхозе ше кертте а волаш, баьцадаараш кхеду бригада вIашагIъеллар цо.

Николайца болх бе раьза хилар цунна дукха хана денз дика бовзаш бола нах. Петр, Люда Легай, Женя Легай, Валерий Ким. Воккха саг Ким Валерий ший дезалца вера: кIала а корабир цунца болх бе а эшача гIо дергдола а нах. Уж ба БетельгиреевгIар, АцаевгIар дезал. Ацаев Махьмуд мо болхло лаха атта дац. Из механизатор ва. МоллагIча техникаца болх бе хов цунна.

ДIадахача шера бригада баьча балха итогаш иштта я: 110 гектар тIара 1800 тонн хохаш баха безача, 3560 тонн яькхар. Цу бригадо совхоза 419 эзар сом пайда бир. ХIаьта хIара звенона 17 эзара сом делар бухсоццаш хьахинначох.

Николая укх шера арендни подрядах болх бе лаьрхIадар. Техника эца езаш дош эттар. Эшар цхьа трактор, машина, шиъ хий детта установка.

ХIама хиланзар. Совхоза дирекци цу гIулакха раьза хиланзар. Из кхетадеш а да. Боахам зIамига ба. Техника иштта а тоъаш яц.

Укх шера хIара гектара тIара 16 тонн хохаш баха декхарийла я бригада. Хьалха хIара гектара тIа 20 тоннал кIезигагIа яккхар эхь да, — оалар Николая. Цу хана цхьаннена хIама дагадацар...

Укх деношка юха а «Труд» совхозе кхай тIа хилар тхо. Им Николай кхай тIа вацар. Лоалахарча республике вахавар из, удобренеш я. Малхо боагабаьча хохашта бIара хьежаш Николая цкъа аьнна хинна дешаш дагадаьхкар сона: «Хохашта аре, фо, малх дукха беза».

Дицденнадий-хьогI Николая хий? Е ший дешай мах бовз цунна? 35 шу ма дий цо баьцадаараш кхеду.

Цу хаттарашта жоп лургда гуйрено. Бакъда, цхьаннех теша мегаргва: фуннагIа даь а ше денна дош кхоачашдергда цо.

С.-М. ИСАРАЕВ.

СУРТА ТIА: Им Николай.

Автора сурт.

ВЕЖАРИЙ БОЛЧА ХЬОАШАЛГIА

Самардийнахьа Грознера араьлар Херсоне йодаш йола Нохч - ГIалгIайчен делегаци. Уж бар республика культура викалаш. Цига водача Нохч-ГIалгIай АССР культура министрагара А. Г. Киндаровгара интервью ийцар тха корреспондента.

Абдула Гарсиевич, дувцал вайна шоаш фу дагадолаш хьоашалгIа долх?

Дукха ха я Херсонски областаи вай республиканеи юкъе доттагIал тоссаденна. Укх шера бIаьсти вайцига хьоашалгIа баьхкабар херсонцаш. Цар йоазонхой, культура викалаш хилар дуккхача промышленни предприятешка, боахамашка, кхыйолча моттигашка къахьегамхоща вIашагIбеттaлуш, шоай кхоллам царна бовзийташ.

ХIаьта Херсонски театро дукха зрителаш вIашагIбийттар бIарчача бетта Грознерча М. Ю. Лермонтова цIерагIча драмтеатра залашка. Вай зрителa гарга йолча темаегIа дуккха спектаклаш оттайир цар.

ХIанз тхо а долх херсонцаш болча хьоашалгIа.

Малаш ба Херсоне болха Нохч - ГIалгIайчен викалаш?

Литературеи театри къаман вахара кизга да, оалаш ма дий. ТIаккха тха керттера декхар Нохч-ГIалгIайчен литератураи искусстваи денош цига чакхдахарца вай вахар царна дикагIа довзийтала да.

Делегацеца ба республика йоазонхой Союза правлене председатель Ш. Арсанукаев, йоазонхой С. Чахкиев, Х. Сатуев, художникий викал А. Асуханов, РСФСР заслуженни артист В. Дагаев, НГIАССР халкъа артистка А. Асхабова, НГIАССР заслуженни артист Д. Мальцаков. Цу юкъе я «Илли» яха ансамбль а.

Тхоца цхьан ханна Херсоне гастролешка да М. Ю. Лермонтова цIерагIа эрсий драматически театр а.

Шоай вIашагIкхетар а болх а мишта чакхбаккха лаьрхIа да шо цига?

Тха программагIа оаха лаьрхIад творчески вIашагIкхетараш, къахьегама коллективашца, юртий районашкарча бахархоща вIашагIкхетараш чакхдоахалга. Эггара хьалхарча дийнахьа г. Херсонерча Шевченко цIерагIча майдан тIа дIадолалу тха вIашагIкхетар.

Вай республикерчеи Херсонерчеи ансамблаша цхьана концерташ увттадергда, йоазонхоша шоай стихаш ешаргья.

Укх тайпара гIулакхаш леладаро къамий культураш вIаши йIаьхегIа ю, опыт дIа-юха эца таро хулийт, творчески контакташ чIоагIъю. ХIаьта цу дерригне а вIаши леладу доттагIал чIоагIду. Цхьан къаман культура вокханна йовзийт.

Лоацца аьлча, халкъий вошал — культурай вошал. Цудухьа къаьстта боккхача лоархIаме да цу тайпара вIаши леладу гIулакхаш.

Интервью ийцар Х. АУШЕВА.

МАССАЗА А ХЬАЛХА

Хожбахмадова Закият. Из цIи хезай ерригача республике. Хьаьнала, дог цIена къахьегарах даьнна сий да из.

Ше цкъа хьалаьца никъ ца хувцаш хьайоагIа Закият. Вурийтта шу даланза йоI яр из эггара хьалха божа бетта балха йодача хана. Из дар 1961 шера. Цо ше хержа бацар из никъ. ВIалла дага а доацаш хьахилар из. Шийца хьалкхийна лоалахо Муртазалиева Сапият доярка йолаш болх бе йолаелча Закията а безам эттар балха яха.

ДагадохарагIа дIанйккха цунца дIаяханзар Закият. Даьгеи наьнагеи хайтар цо из хIама. Шойла дага а баьнна, раьза хилар уж Сапиятаца шоай йоI балха яхийта.

Дуккхача дезале хьалкхийна яр Закият. ЗIамига йолча хана денз къахьега дезаш цхьацца хIама кхоачар цунга а, вокхарга санна. МассагIа хулар де дезаш? Нув хьакха, пхьегIаш йила, доахангеи жегеи хьажа, кхай тIа яха езаш, йиIиг йолча хана денз хIама хьаде Iемаяр Закият.

— Боча ма Iомабелахь, — оалар Закията дас ший фусам-наьнага Хедега. — ТIаккха нах хургбац хьона аккарех. ХIама хьадайта, къахьегаш хуле, шоашта а бахаргба наха а накъабаргба.

Закията воша СаIид комбайнер вар, вож Iарби — тракторист, хIаьта Адам шофер вар. Вож зIамагIбараш деша багIар.

Да Хьасани нана Хедии массаза совхозе къахьегаш хулар. Цу тайппара, беррига дезал къахьегаш болча цIагIа хьалкхийна яр Закият. ХIаьта нана цхьацца долча дезарах йоаллача хана цIагIара доахан а деттар цо.

Иштттача хьалера дIайолаелар Закият совхозе болх бе. Цу хана из яхар «КхоалагIа совхоз» оалача боахама ферме балха. Цхьаккха а дацар цига Закията хьалхара бIаргадайна хIама. Доаханна гIулакх делга, царга хьожалга, уж деттaлга цунна ховш дар, цу тIехь Iайна опыт еце а.

Бакъда, фермера нах бар зIамигача йоIа керда бовзаш. Ший цIагIарчарцеи лоалахоццеи санна, хьакхашта хулалацар Закият эггара хьалха бIаргагуш болча нахаца. Сапията хьакхашта йоахар из шийца болх беча кхалнахаца, дIадовзийтар цун дезараш.

Цу ферме болх беш бар хIаьта Сираждинова Байсари, Зайтаева Халифат, кхыбараш. Закият Iомалора царгара, шийна ца ховр хоаттар, хьаэцар цар деш хинна хьехар, из кхоачашдора. Йовзаш - йовзаш гучаьлар цунна доахан деттара, цар шура хьахецара къайленаш.

Балхара чуяхача ший наьнага дIадувцар цо доахан детташ ше даьр. Ювцар доахан оамалаш. Нанас довзийтар цунна ца ховш дар. Хьехар болх мишта бе беза а нахаца мишта хила еза а. Цо оалар ший йоIага боккхагIбараша хьайга оалачунга ладувгIаш, царгара Iомалуш хилалахь.

Массане а массанахьа а могадора Закията из доярка йолаш балха яхар. Дика дувцар цо хьалаьца гIулакх. Из бахьан долаш а дукхагIа безам тIабодар цун ше дечунна. ХIаьта фермерча доярказа цун дог эккхаргдоацаш хьаэйора из шоащца.

ЦаI шоллагIчоа тIехьа дIадахар шераш Закията хадданза доярка йолаш болх беш. ХьаIайра цун балха опыт. Хьалхалаттарех цаI а йолаш дIайолаелар из йислагIа пятилетке. Цун хьалхарча шера Хожбахмадова Закията социалистически яхье котъяларах профсоюза обкома Сийлен грамота лу. Из пятилетка дIайолаю цаI шоллагIчоа тIехьа коталонаш а йоахаш. ШоллагIа шу а ка йоалаш чакхдоаккх Закията. Парте Грозненски райкомеи райисполкомеи Сийлен грамота лу цунна.

1973 шу къаьстта боккха толам болаш дера Хожбахмадовайна. Цу шера шоай совхозе меттел районе а хьалхарча моттиге йоал из. Iай а, аькхи санна йоаккхаш йоала шура лаьгI ца йолийташ, шийца болх беш барел хьалха латташ чакхйоал. Цхьан ханна Закията доккха дакъа лоац совхоза а юрта а общественни вахаре, Шолже яхача юрта Совета депутат а йолаш, цунна кIоаргагIа довз юртара вахар, общественни къахьегама юкъеоз къона мехкарий.

Иштта цо беча балха боккха мах бу партеи правительстваси — Хожбахмадова Закията цу шера лу Къахьегама ЦIеча Байракха орден.

Цу совгIато гIадйигарал совгIа, кхы а дикагIа къахьега декхарийла ю Закият. Из дика кхетаду цо.

Кхы а доккхагIа толамаш даха йоалу из тIехьагIа.

Иштта беркате чакхйоал Закията нийслагIа пятилетка.

Ферме болх беш йолча цу шерашка цун хьахул ший дезал а. Бакъда ферме санна, дог делаш оттац цун цIагIара вахар. ЙоккхагIйолчун 5 шу мара дацар, кхаь берацца юс из къона нана, цIен да тIера а ваьле. Шийна тIаэттача цу бохамо йохаяц Закият. Ший берашта йнзза нана а йолаш дIайолалу. Из хьал а лоац, цунна новкъостал а ду совхозо, Iаьдала органаша: бераш берий яслешка хьожаду, хIаьта Закията квартира лу. Цу хIамаша аттача йоаккх цунна тIакхаьча халон саготон. Бакъда, шаьрра дIадоладенна вахар иштта лорзагIа далара гIайгIа южаш яц.

— Саг хIама ца деш висача, цунна дуккха уйлаш дагайох, — яхаш дувц Закията. — Цудухьа цу хана къаьстта дукхагIа къахьега, мукъа йоаккха ха ма хулла кIезигагIа хилийта гIертар со. Цунца йицлора сона айса берий еш йола сагото, сайна хинна халахетар, — дувц цо.

ИттлагIа пятилетка дIайолаю Хожбахмадовас юххьанца денз социалистически яхье хьалха латташ. Цун хьалхарча шера цунна лу парте Грозненски райкомеи райисполкомеи Сийлен грамота, социалистически яхье котъллара знак.

Хожбахмадова ший йIаьхий опыт дIайовзийт кхыча дояркашта. Цо Iомабу къона мехкарий, къахьегама цар безам тIабохийт. Иштта, цо доахан детта Iомабир Мутиева Рукъият, Займаева Таибат, кхыбараш.

Массехказза декхарашкара йоаккхачул дукха кIезигагIа шура яккхац цо духхьашха декхача доахангара. Плани тIайица декхари тIехкхоачашду.

Укх тIеххьарча ший пятилетка цхьанна шера шийла котъялийтаяц цо районера цхьаккха доярка. Дукха а дика а шура йоаккхаш чакхъяьннай.

XIX Еррисоюзни партийни конференцеи цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумеи доккхий декхараш оттадаьд юрта боахама къахьегамхошта хьалхашка. Уж толаме кхоачашдара низ кхобергбац аз а са новкъосташа а, йоах Хожбахмадова Закията.

Хожбахмадова къахьегам безабенна саг я. Цунна сакъердаме да ше доахан латташ деш дола гIулакх. Цудухьа доах цо иштта доккхий толамаш а.

Хьалха деннача совгIата Хожбахмадова тIакхийттар вай Даьхен эггара дезагIдола совгIат — цунна елар Ленина орден. Цу совгIато бух боаццаш гIадйигар из, кхы а дикагIа къахьега декхарийла а йир.

Закият дика лоархIаш, сий деш, нах тешаш саг я. Цудухьа хержай из юрта а района а Советий депутаталла.

Цо шийна тIадила гIулакх моллагIа а тешамеи ший ханнахьеи кхоачашдергхиларах теш из йовзаш мел вар. ХIаьта из ца йовзаш совхозе цхьаккха а вац.

Р. ЧАХКИЕВА.

КЪАХЬЕГАМА РЕСУРСАШ: МИШТА ПАЙДА ЭЦ ЦАРЕХ

НАЬХА ЙОАКХО ЕШ

Къахьегама ресурсаш балха юкъе йоалаяр лоархIаме гIулакх а хинна дIаэттад вай республике. ХIара районо, колхозо, совхозо, предприяте цу хьакъехьа де мел дезар белгалдоаккхаш программа оттаяьй. Мишта кхоачашъю из Сунженски районе? Цу хаттара жоп лохаш гергача истола тIа къамаьл хилар тха корреспондентий района партийни, советски болхлошца, боахамий кулгалхошца. Цунах лаьца оаш дешаргда укх газета оагIо тIа.

Тха Сунженски районе къахьегама ресурсех пайда ийбара йола проблема «Сердало» яхача газета оагIон тIа ювцаш хиларца, тахан хоадам боллаш газета дешараша са довзийта безам ба хIанз укх сахьате къахьега моттиг а йоацаш, цIагIа Iеш бола районе баха нах балха тIа дIанийсбара лоаццача хана тхоашта карагIдийннарех лаьцаг. Бахача наха лаьттан участкаш дIа а хьежаеш, цар шоай доалахьара цIеношт, ишта коммунальни цIеношт хьалдеш хиларца дувзаденна дукха гIишлон материналаш эш района. Цхьабакъда, гIишлош хьалъеча ма эша уж Iалашъяра хIанзалца низ дIакхаьчабац тха. Цудухьа районе баха нах леткъаш, гIишлонхоша хьалдеш латта гIирсаш юкъагIдоахаш дукха моттигаш нийсъеннай. ДIахо из гIулакх ца нийсдалийтара оаха вIашагIъехкай шлакоблокаш хьаергйола кооперативаш. Уж беттагара беттага дукхагIа хулаш а йоагIа. Долче, дукхагIа хул цIеношт хьалдеча эша гIишлон материналаш. Керттердар из хинна а Iац, цул кIезигагIа лоархIам болаш дац хIара кооперативе, хIанз деш хIама а доацаш лелача нахах, иттех саг балха тIа дIанийслушш хилар.

Районе цаI мара йоацача кирпишкаш еча завода коллектива гIишлош хьалътIехьдалац гIишлош хьалъеча эшаш йола етта кирпишк лоаттае. Цудухьа шлакоблокаш хьаеш йола цехаш, кооперативаш хьайийлла цаIеш, кирпишк хьаергйола кооператива — кирпични завод, хьаелла лаьрхIар «Путь к коммунизму» яхача колхозе. Цу колхозо кооперативна эц цига эшаргйолча оборудованех 20 процент яр. Пайщик хиларах тарра колхоза доагIаш дар дIатергда кооперативо. Цул совгIа цунна цо тергда оборудованена амартизаци ярах доагIар а. Из болх бе йолаелча районерча юрта боахамашта, ишта бахача наха дукхагIа кирпишк лоаттае а, цунца цхьана гIишлош хьалъеш бола нах дукхагIа хилийта а вIашtIехьдаргда укхаза.

ЛурчогIа XIX партсъезда цIерагIча колхозерча кирпишкаш еча завода реконструкци йир. ХIанзчул ши хьахиннар фуд. Цкъадале, айъеннай завода мощность, шозлагIдале, хьабе болх а боацаш лийнна дукха нах производстве дIанийсбеннаб.

Хьалха дIадахача шерашка районерча хIара колхозе, совхозе, болхлой поселкашка, юрташка Iамарч дар. Цига чкъаьрий кхедеш, царна кхача луш, уж лорадеш, царга хьожаш нах бар. Из къахьега моттиг йоаца нах балха тIа дIанийсбара хьахинна дIаэтта йола йоккха резерв яр. Цул совгIа докхха дакъа лоацар цу гIулакхо Кхачан программа кхоачашъеча а, хIана аьлча, бахача наха чкъаьрий лоаттадора, каст-каста торгови организацешка дохкаш хулар укхазара доахаш дола чкъаьрий. Из башхадика гIулакх тесса дита, дицденнадар укх тIехьарча шерашка. Долче, болх боацаш бисар цига къахьегаш хинна дукха нах.

Цу гIулакха чIоагIа уйла йир «Сунжа» яхача тха агрообъединене кулгалхоша, общественни организацеша. Цудухьа уж Iамарч юха хьаделла, цар чу чкъаьрий леладе лаьрхIад оаха. ТIакхха тха таро ма хулий къахьегаш а боацаш лелаш бола нах балха тIа дIанийсбе а. Фуд цу лостамагIа тхона карагIдьннар а хIанзчул тIехьагIа де лерхIаш перспектива йолаш дар а? Цу хьаъттув баргбоацалга гуш да.

Цхьаькха а дар са ала. Со кхеташ вац райисполкома къахьегама отдела заведующе Цечоевай функцех. ХIана аьлча, из а нах балха дIатарбе безаш я, уж декхараш кхоачашдеш со а ва.

Нах балха дIанийсбара гIулакхаш дикагIа-м латт тха станице укх шера соахкарчул. 1987 шера хьабе болх боацаш 1527 саг вар тха станице. Укх шера из цифра шозза кIезигагIа я.

Къахьегама ресурсай проблема къоастаеча чIоагIа къехьа а дувца долаш да тхо. С. М. Кирова цIерагIча колхозера деррига Iамарч болх беш да хIанз укх сахьате. Цига балха тIа дIанийсвеннаб массехк саг. Иштта болх бе доладалийтад оаха «Красная Армия» яхача колхозера 15 гектар дIалоацаш дола Iамарч а. Цига а болх боацаш лийнна массехк саг балха дIанийсвелар. ХIанз болх бе доладолийташ да оаха «Победа», «Путь к коммунизму» яхача колхозашкара Iамарч а. Цига а иттех саг балха дIанийслургва. Хьажал шо, тесса дита гIулакх юха метта а оттадаь, дIадоладарах къахьегама ресурсех пайда эцар даькъе мел беркат доал, вешта цар луш дола чкъаьрий ца лаьрхIача а. Лехачоа корадоагIа, яхаш, да халкъа кица. Къахьегама ресурсех дикагIа пайда эцара хадданза тхо тIакхуьш хиларо вIашtIехьдоалийт тха цу лостамагIа керд-керда толамаш даха.

Цхьаькха ала безам ба са цхьан лоархIамеча проблемах лаьца. Хьалха дIадахача шерашка тха районерча колхозех, совхозех цхьаькха яцар бIаьстан юххье цига бахача наха, ишта торговн сета лаьрхIа баьцадараш лоаттадеш йола теплицаш йоацаш. Из чIоагIа пайдане гIулакх а укх тIехьарча шерашка дицденнадар тхо долча. Ишта йола теплицаш тесса йитаяр «Победа» яхача, XIX партсъезда цIерагIча колхозашка, «Ассиновский» совхозе, Нестеровски консервни заводе, кхычахьа. Долче, цар луш хинна беркат ца лаьрхIача а цига къахьегаш хинна нах болх боацаш бисар. ХIанз уж ерригаш а юха меттаоттаеш я. ТIакхха цига къахьегаш хургба, хIанз деш хIама а доацаш, лелаш итташ бола нах.

«Сунжа» яхача агрообъединене кулгалхой хаддан за тохкаш ба мамогга дикагIа къахьегама ресурсех пайда эцара йола таронаши кхоачамаши. Объединени вIашагIъеллача лоаццача хана тхона карагIдийннараш дукха дале а, пайда эцанза кхы а резерваш я тха. Уж я тха перспективаш. Мраморни кхера боаккха ши карьер хьаелла лаьрхIад оаха. Из шортта болаш ба тха районе. Из кхера боха а беш, вай мехка а доазол арахьарча мехкашка а дIакхахьийтара йолча станокашта заказ а дан, кастта хьакхоачаргйолаш я. Цу карьерашка а болх беш хургба итташ бола нах. Тхога хьалуш я хьалха хинна Сурхахински база а. Цига а тайп-тайпара цехаш, производственни участкаш хьаелларгья оаха. Тхона хетачогIа, дукха нах дIанийслургба цига а балха тIа.

В. РЫЖКОВ,
«Сунжа» яхача агрообъединене начальника заместитель.

БАЛХАХ ОАГIУВ УВЗАРАШ

Вай заводаш. фабрикаш, колхозаш, совхозаш нах ца тоъаш я аларах довлац. Укхазара керттера бахьан — цхьайолча профессей престиж Iойожар, боахамий, предприятей культурно-бытовой хьалаш лоха, алапи кIезига хилар, хала балхаш кулгашца де дезаш хилар, ишта кхы дIахо а. Из деррига цунна йола цхьа тормоз я. ШозлагI-дале предприятей, боахамий моттигерча Советаша, бахача нахаца айхха бувзам бац. КIезиг-дукха цу даькъе шинна оагIон барт хилча гIулакхаш тоаде вIашtIехьдаргдар. Из болх дIабахьара лаьрхIа йола формаши методаши йоацаш я.

Нах балха-така боацаш ледарах зе хул вай обществана. Де хIама доацаш бола кагирхой харцахьча наькъ тIа бувл. Шер1у базархой гIоза, дукхагIа хул кIоалаш, кхыдола зуламеш. Уж нах общественно-найданеча балха юкъеозаро дикка лохбергбар цу нийрчача гIулакхий боарам.

Фу ду Сунженски районе балха боаца нах шоаш бахача моттигашка балха юкъеозара? Из болх бе дехкарийла я юртийн станичний Советаш, райисполкома чуйоагIа нах балха увттабу бюро. Къаьстта белгалдаккха лов бюрос цу даькъе деш дар.

Укх шера балха оттавар дехаш укхаза венав 360 саг. ПланагIа 170 саг волаш, веррига а 142 саг балха оттаваьв. Бакъда, из а кхоачам болаш дац. Тахан а тIехьа промышленносте 6 саг эш, гIишлошъеча — 15 саг, транспорте — 8 саг, юртабоахаме — 304 саг. Къаьстта дукха болхлой кулгаш эш Ассински консервни заводе.

Ала доагIа, бюро шийна тIадехка дехараш кхоачашде гIерталгах. Цхьайолча предприятешка шоллагIа смена юкъеIоалаярах 6 саг балха оттаваьв. Республикера кхычахьа болх бе дIахьожаваьв 24 саг. Пайда йиъаб индивидуальни къахьегамах а. 101 саг ва цу хьисапе къахьегаш. Кооперацена юкъеззав 93 саг. Ишта пайда йиъаб дезалеп арендни подрядех, 285 саг ва ишта къахьегаш. Кулга говзал йоаллачарна а бокъо еннай шоай цIагIа къахьега. Масала, хIамаш тесаш, кийнаш хьаеш, и. кх. дI. 285 саг ва къахьегаш. Галашкарчен, Орджоникидзевская яхача станицерчеи нахах 60 саг чувоагIа ши бригада вIашагIъеллай юртабоахаме къахьега. ХIаьта сезонни балха вахав 1684 саг.

ГIулакх ишта дале а, районе цхьаннахьа къа ца хьегаш ва 4581 саг. Бокхха низ беций из!

Боахамашта дукха зе деш хIама да Малгобекски. Направновски районашкара кхай тIара балхаш де нах хьакхуьлалга. ХIаьта Сунженски районе бахараш тIерабац моттигерча боахамашка балха аха. Из дош юрта Совета исполкома, райисполкома кулгалхоша колхозий кулгалхошца цхьана къоастадича бакъахьа хургдар.

Районе долгостроя памятник лархIа мегаргйолаш я Сунженски маьхх еча завод хьалъеш йола керда корпус. Массехк шу да из хьалъяь йистеяккха ца мога. Керттера бахьан — оборудовани эшаш хилар, болхлой ца тоъар. ПМК-5 я из болх дIахьор. Цу хьакъехьа са къамаьл хилар прорабаца Имагожев Зяудинаца.

— Тхо долчо нах балха хьехаш, аз айса а кхыметтел, дукха объявленеш хьалйийттай. Лоаллаха ухкача юрташка нхав дехараш деш. ХIама хилац, — аьлар цо.

— Алапеца дувзаденна-м дац из? — хетт аз.

— Алаш 180 — 220 сом эц тха болхлоша бетта. Из кIезига дац. Тхона эшар а вац 10 — 15 саг мара. Уж а кора ца боагIаш хала хьувз тхо.

ЛоархIаме гIулакх

Къахьегама ресурсаш мамогга балха юкъеозара докхийи бехктохкамеи декхараш хьалхашка латт тхона, колхоза кулгалхоштеи партнийнии профсоюзнии организацештеи. Суженски районерча боахамашта юкъе йохкха лоархIаш яц тха колхоз. Хадданза колхозе къахьегаш вар 130 саг мара вац.

Цхьабакъда, цунах кхоачамбаь Iац тхо. Низ дIакхоачаш дар ду оаха Алхасте баханш а болх боаца нах мамогга къахьегаргдолаш дIанийсбара. Цу лостамагIа дукха ца дой а, хоадамболлаш дола балхаш даьд оаха, дIахо доакъара свеклаш хьалкхееча вIашагIъеллай дезала подряда ши звено. Царех цхьан дезалга цхьайтта гектари вокх дезалга итт гектари доакъара свеклаш я хьалкхееш. Хьагуча суртах Iалаьмате дика хьийкъа хьахулаш латт уж. Цкъа-дале, из доккха беркат да, шозлагI-дале, кхы тIа а нах балха тIа дIанийсбе таро хиннай тха.

ДIайийна 25 гектар коартолаш я тха. Хьалха дIадахача шерашка санна а доацаш, уж хьалкхее дIаеннай оаха юрта бахача нахага. Колхозаца договор а дан, цу кхай тIа къахьегаш ва 30—35 саг. Цар Iалаьмате дика Iунал ду коартолашта. ХIаьта доалдарга хьежжа дика хьийкъа хьахулаш а латт уж. Къона 300 бежан договорагIа кхаба дIанийцад юрта вахача виъ саго. Доаханна дулх тIакхетарга хьежжа алапи а лургда царна, доацца аьлча, бухсоццаш цар балха тIа хьахинначунга хьежжа хургда цар дIаэцаш дола ахча.

Цхьаккха тайпара болх а ца беш, тунеядцаш болаш лелаш нах ба Алхасте аьнна оалалургдац сона. ХIана аьлча, укхаза бахача нахах цхьабараш вай мехка болх хьабе нах чIоагIа тоъаш боацаш районашка дIа а ухаш, цига договорегIа къахьегаш ба. Уж а цIена къахьегаш боахка нах ма бий. Цул совгIа тха юртарча сок йоаккхача заводе, районерча халкъа боахама тайп-тайпара участкашка хьинаре къахьегаш а дукха нах ба.

Iана замалахьа, колхоза балха тIара юрта баха нах мукъаболча хана, цар къахьегаргдола швейни цех хьаелларгйолаш да тхо. Цига болх беш хургба 25—30 саг. Из хьалъе хIанзалца тха вIашtIехьдаьннадац гIишлон материалаш ца хиларах. ХIаьта хIанз оахош шлакоблокаш хаа а еш хьалъергья оаха из цех. Ишта цу гIуланха болх бе йолайолийташ я Белхароев Маiас керге латташ йола шлакоблокаш хьаергйола участок а. Цига хадданза къахьегаш хургба 10—15 болхло. Цар хьаеш йола гIишлон материалаш Iалаьмате дика дIагIоргья. ХIана аьлча, 2000 шерага кхачалехьа баха нах квартирашцеи шоай доалахьарча цIеношцеи Iалашбара доккхийи бехктохкамеи декхараш хьалхашка оттадаьд Коммунистически партеи Советски правительстваи. Цунца дувзаденна дукхагIа цIеношт хьалдергда юрта. Долче, чIоагIа эшаш я цу участке хьаеш йола шлакоблокаш.

Тхоай колхозера доахан шортта доакъар а долаш, Iангара дахара ханнахьа тохаденнад тхо. Колхозо ше кийчдеш дола доакъар доацаш, косилкашца хьакха аьтув боацача участкашка кара мангал хьокхаш итт саг ва юрта бахача нахах. Царна шоаш хьекхача аьлах ах дIалу оаха. Ишта йол кийчъяра лаьрххIа вIашагIъелла я тха кхы цхьаькха пхи саг юкъеоагIа звено а. Цар кийчъю йол дика хиларга хьежжа хургда царна луш дола алапи. Цудухьа мамогга шоаш кийчду доакъар дикагIа а из дукхагIа а хилийта гIерт уж. Дукха ца говш юрта хьаелла лерхIаш я смешанни товарий тика. Цига кхъахьегаш хургва 10—12 саг. Лоацца аьлча, кхъахьегама ресурсех бизза пайда эцара партеи правительстваи хьалхашка оттадаька лоархIамеча декхараште юстара латтац тхо.

М. КОСТОЕВ,
«Заветы Ильича» яхача колхоза председатель.

Подрядо новкъостал дир

Къахьегама ресурсаш ца тоъаш моттиг нийсъеннайц тха укх шера. Таханарча дийнахьа совхозе къахьегаш 1000 совгIа саг ва. Болх бе нах ца тоъалга дIадаккхара проблема къоастаелга керттера декхар а лерхI администраце а партийнии профсоюзнии организацеша а.

Наьха къахьегамцара безам совбаккхара аьттув боалаш хIама да коллективни подряд юкъейоалаелга. Таханцу хьисапе къахьегаш массехк звено я боахаме. Совхозе коллективни подряд юкъейоалаьй ши шу хьалха. Эксперимент еш эгара хьалха цхьайола кхаш леладу бригадаш яьхар цу формагIа къахьега. ХIаьта балха опыто хьахьекхар из пайдане хIама долга. ТIакхха коллективни подряд юкъейоалайир кхаш леладеча ерригача бригадаша. Из бахьанце шозза лакхбелар чуэцача юртбоахама культурай хьувкъам. Из цхьа оагIув я. ШозлагIа-дале, кхы тIа а 50 саг балха моттигаша Iалашве таро хилар тха.

Кхаш леладераша даьха толамаш шоашта бIаргадайча подрядагIа къахьега раьза хилар хьайбаш леладераш а. Тхо раьза хиланзар цар аьннача хана из керда форма юкъейоалае. ХIана аьлча, дукха дар туберкулези бруцеллези дола хьайбаш. Цудухьа продукци алсамйоаккхалгах дувца а мича дезар. Наьха тешам боабергбар цо.

Доахана Iулаш тоадаьчул тIехьагIа подряд юкъейоалайир оаха фермашка. Къаденнараши цамогаш дараши юкъера дIадаьхар. Белоруссера доаладир дикача фух дола доахан. Уж шоаш къаьстта леладора юххьанца. ЛаьрххIа царга хьажара кхы тIа а балха хьайцар 23 саг. Гучча бесса къахьегама ресурсай проблема къоастае а таро елар тхона подрядо.

Денхараш толаме кхоачашде вIашtIехьбоалийт дезала подрядо а. Духхьал укх шера доярка шта юкъе дезала подряд вIашtIехьъякккхарах 17 саг къахьегама юкъеоза таро хиннай. Уж я дулха лаьрхIа хьайбаш кхоабаргдола дезала кхо звено. Шерага кхаьча Iасилгаш да оаха царга кхаба дIалураш. ХIаьта царна эша доакъар а лоаттаду. Нагахьа санна хIара ден-бус доагIачул совгIа дулх тIакхеташ хуле оттадаьча договорагIа планал совгIа шозза дукхагIа ахча хьожаду звенона.

Дезала подряд дояркашта юкъе а вIашtIехьъякккха лаьрхIад совхозе. Цхьан ферме болх беш а я цу тайпара къахьегама звено. МалагIа пайда боал цу эргалонех? Нагахьа санна цу аз ювцача ферма паччахьалкхенга хьалха йохкаш хинна шура кхоалагIча сортагIа е вIалла сортагIа йоацаш хинналле, Iунал деча цхьан звенос укх шера дIачуенна шура 97 процент цхьоалагIча сортагIа я. Къаьстта дика Iалашбара доккхийи бехктохкамеи декхараш хьалхашка оттадаьд Коммунистически партеи Советски правительстваи. Цунца дувзаденна дукхагIа цIеношт хьалдергда юрта. Долче, чIоагIа эшаш я цу участке хьаеш йола шлакоблокаш.

Тхоай колхозера доахан шортта доакъар а долаш, Iангара дахара ханнахьа тохаденнад тхо. Колхозо ше кийчдеш дола доакъар доацаш, косилкашца хьакха аьтув боацача участкашка кара мангал хьокхаш итт саг ва юрта бахача нахах. Царна шоаш хьекхача аьлах ах дIалу оаха. Ишта йол кийчъяра лаьрххIа вIашагIъелла я тха кхы цхьаькха пхи саг юкъеоагIа звено а. Цар кийчъю йол дика хиларга хьежжа хургда царна луш дола алапи. Цудухьа мамогга шоаш кийчду доакъар дикагIа а из дукхагIа а хилийта гIерт уж. Дукха ца говш юрта хьаелла лерхIаш я смешанни товарий тика. Цига кхъахьегаш хургва 10—12 саг. Лоацца аьлча, кхъахьегама ресурсех бизза пайда эцара партеи правительстваи хьалхашка оттадаька лоархIамеча декхараште юстара латтац тхо.

М. КОСТОЕВ,
«Заветы Ильича» яхача колхоза председатель.

БЕРКАТЕЧА НОВКЪА

Сунженски районерча юрташта юкъе йоккхагIчарех цаI лоархIаш я Нестеровская яха станица. Укхаза вахаш ва 6280 гаргга саг. Цхьарех хIанз цхьаннахьа къахьегаш воацаш 650 саг ва. Царна юкъера цхьоалагIчеи шоллагIчеи группагIа инвалидаш бола 30 саг дIаваьлча, вожаш берригаш болх булургболаш нах ба. ДукхагIча даькъе халкъа боахама къахьегама участкашка дIанийсбаланза бараш кхалнах ба. Из а цхьаца бахьанаш нийсдаларца дувзаденна да. Кхоъ а кхы тIех а бераш долаш, цIеноанал деш цIагIа Iеш я ши бIаь гаргга кхалсаги наькхагIа доахкаш эIамига бераш дола 110 совгIа кхалсаги.

Дукха бераш а долаш, балха баха йиш йоапаш цIагIа Iеш болча кхалнахах ворхIне цIагIа къахьегаргдолаш гIулакх вIашtIехьбаькхад оаха. ДIахо йодача хана уж дика дукхагIа хилийта лерхI. «Путь к коммунизму» яхача колхозера лаьтташ арендагIа хьа а нийдеш, теплицаш е болабеннаб тха станице баха цхьабола дезал. Итташ бола нах хIанзлехьа цу тайппара а балха тIа дIанийсбенна ба.

Нестеровская станице бахаш а хIанз укх сахьате хьабе болх боацаш а бола нах балха тIа дIанийсбара тIадерзадаь, дукха балхаш дIадоладаьд оаха. Тха станице сихбенна хьалъеш я кетараш яра йола кооператив. Дувцаш дар бакъдеш массехк масал доаладергда аз. Цу кооперативана эшаргйолаш я яхкаш йола ялх бIаь нутри, царех кхо бIаь хIанзлехьа укхаза хьакхаьчай. Кооперативана эшаргболча 300 устагIах, хIанзлехьа хьакхаьчаб эггара дикагIча фух бола ши бIаь устагIа. Ишта кооперативе хургда 200—250 цогал, цул совгIа песецаш, норкаш, кхыдола оахкарий. ЦIокаштеи кхаькхаштеи сулув а деш, кооперативе болх беш хургьа подрядни цхьа звено. Ишта цига болх беш хургьа колбасно - убойни цех. Верригаш а цу кооперативе къахьегаш хургва станице ваахаш вола 150 саг. Цул совгIа колбасно - убойни цехе дIакъестача отходех пайда ийбеш, тIаьхкех хьоар доакхаш болх беш хургва укхаза 30 саг, царех ткъо хIанзлехьа балха хьайцав кооперативе.

Сона хьахетаргахьа, хьадехIама а доацаш, къахьегаш а боацаш цIагIа Iеш бола нах балха тIа дIанийсбара даькъе районерча юрташта юкъе эггара дикагIа лел тха станицера гIулакхаш. Кастта болх бе йолалургйолаш я бархI сага къахьега моттиг хургйола шашлычни. Юрта деш хIама доацаш цIагIа багIача наха цоайла багг а баь, вIашагIйоллаш я из. Дукха ха йоацаш болх бе йолаялийтаяй оаха шлакоблочный участок. Цига хIанз къахьегаш ва шийтта саг. Цар арахеца блокаш юрта меттел, районе бахача наха чIоагIа хоатташ дика дIаэцаши я. Тха станице кастта болх бе йолалуш я ЗаигиевгIар барх1 саго болх бергбола кооператив - кирпични завод. ХIаьта АмриевгIар дезало 13 гектар дола Iамарч хьа а даь, чкъаьрий дIадоладаьд. Лаьхе белгалъяьха мероприятеш чакхъяхарах кхо бIаь гаргта саг хIанзлехьа балха тIа дIанийсбеннав тха станицера. Тха юртарча цхьаннахьа а къахьегаш воацаш хиннача 650 сагах, ужжал нах балха тIа дIанийсбалар доккха беркат а да.

Юрта баха нах балха тIа дIанийсбара станични исполкомо чакхдоаха балхаш дукха да, лакхе дийцараш доацаш. Оаха патента денна халаташ, маIача наьха хачеш, бери барзкъаш тегаш, маIача наьхен кхалнаьхен кетараш хьаеш пхийтта саг ва. Ишта патент а нийца кога гIирса ремонт яра йола мастерской хьайийлла болх беш ва цхьа саг, коанаIараши штакетники еш ва цхьаькха, вулканизаце болх беш цхьаькха цхьа саг. Кастта вIашагIйолла лерхIаш я тха станице жа ферма. Цул совгIа арендни подрядагIа харбазаши, пасташ, саьмарсаьхх, шекара свекла хьалкхеяра йола кхо звено а вIашагIъеллай тха станице. Гуш ма-хиллара, къахьегама ресурсех мамогга дикагIа пайда эцара болча лостамагIа дика кайоалаш болх бу тха станични Совета исполкомо. Хьаде хIама а доацаш, халкъа боахама цхьанна участке къахьегаш боацаш, Нестеровская яхача станице баха нах балха тIа дIанийсбара проблема кастта къоастаергхиларах дог тийша да тхо.

В. БОБРОВСКАЯ,
Нестеровски станични Совета исполкома секретарь.

Ма хетта дац деррига а

Наха балха моттигаш... Цул йоккхагIа социални проблема яц районе. Цу хьакъехьа баь КПСС Нохч-ГIалгIай обкома соцам кхоачашбеш кIезиг-дукха меттахьданнад гIулакх. Орджоникидзевская яхача станицера 700 гаргга саг оттаваьв оаха района тайп-тайпарча организацешка учрежденешка балха. ХIаьта а цох кхоачамбаь дита йиш йолаш дац гIулакх. Кхы мел долчох ца дийцача а, лакхехьареи лаьрхIа юкъереи дешар дийша 300 саг ва станице балха отта ца могаш лелаш. Хьажал шо, массехк шера паччахьалкхено мах а телаш дийша баьнна нах тахан дер дайнараш санна лел.

Цу гIулакха бехке станица территорена чуйоагIача предприятейи организацейи кулгалхой ба. Масала, ПУЖКХ кулгалхочо А. Мальцева шеволча оаха балха дIахьожаваь саг дIаэцац, моттига яц, яхаш. ХIаьта райисполкома заседане ше тIавийхача болх хьабе нах тоъац йоах. Аз кхетаеш яц цун поэици. Ишта юхаухийт шеволча оаха дIахьежабу нах райпо председателя А. Тимуркаева а.

Таханарча дийнахьа нах шоашта эшалга хойташ списка ш хьачутелац предприятейи организацейи кулгалхоша. ТIакхха тха вIаши бувзамаш хиларга хьежжа мара цу лоархIамеча балха тIа дIанийсбара станични исполкомо чакхдоаха балхаш дукха да, лакхе дийцараш доацаш. Оаха патента денна халаташ, маIача наьха хачеш, бери барзкъаш тегаш, маIача наьхен кхалнаьхен кетараш хьаеш пхийтта саг ва. Ишта патент а нийца кога гIирса ремонт яра йола мастерской хьайийлла болх беш ва цхьа саг, коанаIараши штакетники еш ва цхьаькха, вулканизаце болх беш цхьаькха цхьа саг. Кастта вIашагIйолла лерхIаш я тха станице жа ферма. Цул совгIа арендни подрядагIа харбазаши, пасташ, саьмарсаьхх, шекара свекла хьалкхеяра йола кхо звено а вIашагIъеллай тха станице. Гуш ма-хиллара, къахьегама ресурсех мамогга дикагIа пайда эцара болча лостамагIа дика кайоалаш болх бу тха станични Совета исполкомо. Хьаде хIама а доацаш, халкъа боахама цхьанна участке къахьегаш боацаш, Нестеровская яхача станице баха нах балха тIа дIанийсбара проблема кастта къоастаергхиларах дог тийша да тхо.

В. БОБРОВСКАЯ,
Нестеровски станични Совета исполкома секретарь.